

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ, РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

*ГУТОРОВА О.О., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ГАДЯЦЬКИЙ Р.А., АСПИРАНТ*,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМ. В.В. ДОКУЧАЄВА*

Понятие и сущность, роль и значение прибыльности сельскохозяйственных предприятий. В статье рассмотрены общие принципы определения прибыльности производства с учетом подходов отдельных ученых относительно сущности прибыли и определения уровня прибыльности.

Conceptandessence, the roleand importance of the profitability of agricultural enterprises. The article deals with general principles of determination of profitability of production, taking in to account the approaches of individual scientist about the nature of profitsand determine the level of profitability.

Постановка проблеми. Прибутковість сільськогосподарського підприємства є одним з найголовніших показників, що відображають його фінансовий стан. Він визначає мету підприємницької діяльності та кінцевий результат господарювання. Крім керівництва підприємства і колективу, він цікавить вкладників капіталу (інвесторів, кредиторів), а також державні органи, податкову службу, фондові біржі, що здійснюють купівлю - продаж цінних паперів. Тому проблема забезпечення прибутковості є стратегічною метою підприємства і на сьогоднішній день ця тема є досить актуальна і потребує ретельного дослідження.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Проблеми визначення прибутковості присвячені праці як вітчизняних (Бланк І.А., Відун В.А.) так і зарубіжних (Гомпсон А., Формбі Дж.) економістів, розглядаючи питання соціально-економічної сутності прибутку, збігаються з думкою, що по своїй економічній природі прибуток виступає як частка вартості доданого продукту, створеного для суспільства працею робітників матеріального виробництва, а джерелом утворення доданої

* Науковий керівник – Гуторова О.О. к.е.н., доцент

вартості є додана праця. Однак це питання потребує подальшого вивчення.

Формулювання цілей статті. Узагальнити визначення поняття і сутності ролі і значення прибутковості сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. По мірі розвитку економічної теорії поняття прибутку постійно ускладнювались. Найпростіше визначення прибутку підприємства трактується, як дохід отриманий від виробництва та реалізації будь якого товару чи послуг [1, с. 422].

Економічна сутність прибутку є однією із складних та дискусійних проблем в сучасній економічній теорії. Визначення поняття прибутку розглядається під різними кутами зору. Так, найбільш просте визначення прибутку – це перевищення доходів над витратами. З економічної точки зору прибуток – це різниця між грошовими надходженнями та грошовими виплатами. З господарської точки зору прибуток – це різниця між майновим станом підприємства на кінець та на початок звітного періоду.

Прибуток виступає важливим інструментом управління економікою. Відмітимо, що перехід підприємств і організацій до роботи в умовах планово-регульованих ринкових стосунків передбачає ще більше підвищення ролі прибутку як головного джерела розширення виробництва і соціального розвитку колективу. До підприємств нині не доводяться контрольні цифри по прибутку, їм не встановлюються економічні нормативи його розподілу. Значення прибутку в системі планового управління виробничими об'єднаннями (підприємствами) постійно зростає. Це обумовлено тим, що прибуток одночасно виступає і як джерело ресурсів виробничих ланок, і як показник ефективності їх діяльності.

Значення прибутку полягає в тому, що він одночасно є фінансовим результатом і основним джерелом фінансових ресурсів підприємства. За рахунок прибутку здійснюється фінансування заходів по науково-технічному і соціально-економічному розвитку підприємств, збільшення фонду матеріального заохочення працівників. Він є не лише джерелом забезпечення внутрішньогосподарських потреб підприємств, але набуває все більшого значення у формуванні бюджетних ресурсів, позабюджетних і благодійних фондів.

Доцільно підкреслити, що роль і значення прибутку різко підвищується в умовах входження підприємств в ринкові стосунки.

Підприємства усіх форм власності, отримавши фінансову самостійність, мають право вирішувати, на які цілі і в яких розмірах направляти прибуток, що залишився після сплати податків до бюджету і інших обов'язкових платежів і відрахувань. В той же час, підприємницька діяльність підприємств в умовах різноманітних форм власності означає не лише розширення прав власників майна, але і підвищення відповідальності за формування і використання фінансових ресурсів, у тому числі прибутку, [2].

Роль і значення прибутку англійські економісти Артур Томпсон і Джон Формбі [3, с.263-264] розглядають з позиції соціальних вигод прибутку. Багато зарубіжних економістів, аналізуючи мотив прибутку і мети фірми, розглядають теорії виникнення прибутку, такі як компенсаторні і функціональні, теорії монопольного прибутку і прибутки від ринкового дисбалансу, технологічні і інноваційні, а також суб'єктивні і об'єктивні. Ми вважаємо, що усі досліджені теорії, поза сумнівом, мають свої позитивні сторони. Проте розвиток і динамізм сучасних умов господарювання вимагає якісно нових підходів до визначення поняття прибутку.

Прибуток не є винагородою тільки за підприємницьку діяльність і стимулом підприємництва; він відіграє і іншу важливу роль, виступаючи стимулом творчих заощаджень і накопичень. Саме ті, хто роблять прибуток, направляють свої заощадження на продуктивне використання. Прибутки індивідуального підприємництва, прибуток акціонерів, нерозподілені прибутки служать для оновлення, поліпшення і зростання продуктивного капіталу економіки, а також для покриття витрат на інновації.

Економічний зміст прибутку розкривається в його складових, для визначення яких необхідно розглянути, що є валовим доходом і валовими витратами, і з чого вони формуються.

Розглядаючи суть прибутку, можна відзначити, що саме він є генератором ринкової економіки. Саме очікування прибутку спонукає підприємство діяти на свій страх і ризик, здійснювати нововведення. Нововведення, у свою чергу, є основним чинником економічного зростання.

На наш погляд, при аналізі категорії прибуток, слід розглянути, яку роль відіграє прибуток підприємства в умовах ринкової економіки. Так, не можна не погодитися з Бланком [4], який виділяє і пояснює основні його рольові функції. Першою і найбільш узагальнюючою

характеристикою ролі прибутку підприємства є те, що прибуток виступає головною метою підприємницької діяльності. Основним спонукальним мотивом здійснення будь-якого виду бізнесу, його головною кінцевою метою є зростання добробуту власників підприємства. Наслідком цього зростання виступає розмір поточного і відкладеного їх доходу на вкладений капітал, джерелом якого є отриманий прибуток.

Для іншого персоналу рівень прибутку підприємства також є досить високим спонукальним мотивом їх діяльності, особливо за наявності на підприємстві програми участі найнятих робітників в прибутку. Прибутковість підприємства є не лише гарантом їх зайнятості(за інших рівних умов), але до певної міри забезпечує додаткову матеріальну винагороду їх праці і задоволення ряду їх соціальних потреб.

Роль прибутку, отриманого на підприємстві, полягає і в тому, що вона створює базу економічного розвитку держави в цілому. Механізм перерозподілу прибутку підприємства через податкову систему дозволяє «наповнювати» прибуткову частину державних бюджетів усіх рівнів(загальнодержавного і місцевих), що дає можливість державі успішно виконувати покладені на нього функції і здійснювати намічені програми розвитку економіки. Крім того, реалізація відомого принципу - «багатство держави характеризується рівнем багатства його громадян» - також пов'язана із зростанням прибутку підприємства, яке забезпечує зростання доходів його власників, менеджерів і персоналу.

Третя ролева функція зумовлена тим, що прибуток підприємства є критерієм ефективності конкретної виробничої(операційної) діяльності. Індивідуальний рівень прибутку підприємства порівняно з галузевим характеризує міру уміння(підготовленості, досвіду, ініціативності) менеджерів успішно здійснювати господарську діяльність в умовах ринкової економіки. Середньогалузевий рівень прибутку підприємства характеризує ринкові і інші зовнішні чинники, що визначають ефективність виробничої діяльності і є основним регулятором «переливання капіталу» в галузі з ефективнішим його використанням. При цьому капітал переміщається, як правило, в ті сегменти ринку, які характеризуються значним об'ємом незадоволеного попиту, що сприяє повнішому задоволенню громадських і особистих потреб.

Наступна роль прибутку полягає у формуванні фінансових ресурсів підприємства, що забезпечують його розвиток. У системі внутрішніх джерел формування цих ресурсів прибутку належить головна роль. Чим вище рівень генерування прибутку підприємства в процесі його господарської діяльності, тим менше його потреба в залученні фінансових коштів із зовнішніх джерел і за інших рівних умов - тим вище рівень самофінансування його розвитку, забезпечення реалізації стратегічних цілей цього розвитку, підвищення конкурентної позиції підприємства на ринку. При цьому, на відміну від деяких інших внутрішніх джерел формування фінансових ресурсів підприємства, прибуток є постійно відтворним джерелом і його відтворення в умовах успішного господарювання здійснюється на розширеній основі.

Наступною характеристикою ролі прибутку є задоволення соціальних потреб суспільства. Соціальна роль прибутку проявляється, передусім, в тому, що засоби, що перераховуються до бюджетів різних рівнів в процесі її оподаткування, служать джерелом реалізації різноманітних загальнодержавних і місцевих соціальних програм, що забезпечують «виживання» окремих соціально не захищених (чи недостатньо захищених) членів суспільства. Необхідно відмітити те, що прибуток є основним захисним механізмом, що оберігає підприємство від загрози банкрутства. Хоча така загроза може виникнути і в умовах прибуткової господарської діяльності підприємства (при використанні невиправдано високої частки позикового капіталу, особливо короткострокового; при недостатньо ефективному управлінні ліквідністю активів і т.п.), але за інших рівних умов, підприємство набагато успішніше виходить з кризового стану при високому потенціалі генерування прибутку. За рахунок капіталізації отриманого прибутку може бути швидко збільшена доля високоліквідних активів (відновлена платоспроможність), підвищена частка власного капіталу при відповідному зниженні об'єму використовуваних позикових коштів (підвищена фінансова стійкість), сформовані відповідні резервні фінансові фонди.

Узагальнення вищевикладеної характеристики прибутку, її значущості і ролі в умовах ринку представимо у вигляді рис. 1. [4, ст.11].

Рис. 1. Характеристика ролі прибутку підприємства в умовах ринкової економіки

Висновки. Економічна сутність прибутку є однією із складних та дискусійних проблем в сучасній економічній теорії. Визначення поняття прибутку розглядається під різними кутами зору. Так, найбільш просте визначення прибутку – це перевищення доходів над витратами. Роль прибутку важко переоцінити, адже саме він є генератором ринкової економіки. В кінцевому результаті прибуток підприємств впливає на фінансове і політичне становище держави та загальний добробут населення країни. Важливе значення має не лише наявність прибутку, а і його величина, яка повинна бути достатньою для задоволення усіх потреб підприємства та здійснення видатків для безперешкодного відновлення виробничого процесу.

Література.

1. Відун В.А. Економіка підприємства: навч. посібник. / В.А. Відун, Ю.В. Пономарьова. – К.: Наукова література, 2003. – 436 с.

2. Грузинов В.П. Экономика предприятия / В.П. Грузинов. – М., - 1996. – С.71-79.

3. А. Томпсон. Экономика фирмы / Артур Томпсон, Джон Формби. – М.: ЗАО “Издательство БОНОМ”, 1998. – 544 с.

4. Бланк И.А. Управление прибылью / И.А. Бланк. – К.: “Ника-Центр”, 1998.- 544 с. – (серия “Библиотека финансового менеджера”; Вып. 2).